

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ФРАНЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНА СКЛАДОВА, МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена проблемам національної безпеки Французької Республіки як провідної європейської країни. Автори аналізують поняття безпеки та механізми формування безпеки держави.

Ключові слова: національна безпека, Франція, концепція, стримування, пуризм.

Annotation. The article is devoted to the formation of the security of the French Republic as a leading European country. The authors analyze security conceptions and the formation mechanism of security.

Keywords: national security, France, concept, containment, purism.

Аннотация. Статья посвящена проблемам национальной безопасности Французской Республики как ведущей европейской страны. Авторы анализируют понятие безопасности и механизмы формирования безопасности государства.

Ключевые слова: национальная безопасность, Франция, концепция, сдерживания, пуризм.

Національна безпека Франції гарантується Президентом республіки, що визначено конституцією 1958 р., згідно з якою президент є гарантом національної незалежності, територіальної цілісності, дотримання угод і

* доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України;

** кандидат політичних наук, викладач Дипломатичної академії України при МЗС України

договорів Спільноти (ЄС), а також главою збройних сил. Президенту ж надані виняткові права, коли незалежність нації, цілісність її території або виконання нею міжнародних договорів опиняються під серйозною і безпосередньою загрозою. Роль президента була закріплена юридично і практично створенням «Президентського сектора» політики безпеки і зовнішньої політики, тобто надання виняткових повноважень президента, до яких віднесені питання зовнішньої політики, дипломатії, оборони, відносин з членами Спільноти.

З огляду на особливе, близьке до абсолютного, становище президента у сфері національної безпеки, величезного значення набула і його функція основного ідеолога її забезпечення. Саме національні доктрини та концепції, прийняті за основні напрями гарантування безпеки (вони, зазвичай, не мають характеру єдиного, цілісного документа), є тими рамками, які визначають поточні рішення і дають орієнтири на перспективу. При розробці програмних документів у сфері національної безпеки президент спирається на радників з канцелярії президента при Єлисейському палаці.

Участь інших ланок виконавчої влади в розробці питань національної безпеки значно скромніша. Проте прем'єр-міністр і уряд мають значні можливості в цьому питанні. Особливо слід згадати про підпорядкований прем'єр-міністру Генеральний секретаріат національної оборони, що відповідає за міжвідомчу координацію питань оборони, значення якого аналогічне до ролі Ради національної безпеки в США. Так, розпорядженням від 07.01.1957 р. у сферу оборони включено проблему війни, дипломатії, економіки, цивільної оборони, наукових і технічних досліджень. Генеральний секретаріат веде і власну аналітичну роботу.

Значну роль у формуванні національної доктрини і концепції національної безпеки Франції відіграє міністерство закордонних справ, у складі якого функціонує Центр аналізу та прогнозування, а також

міністерство національної оборони і генеральний штаб, що відповідають за розробку національної військової доктрини.

Слід зазначити, що багато теоретиків національної безпеки з держапарату, що переходять на роботу у приватний сектор, часто продовжують свою теоретичну діяльність. У результаті формуються групи інтересів, що поєднують державні погляди і прагнення приватного бізнесу, а таке, своєю чергою, впливає на формування і коригування політики національної безпеки.

Роль політичних партій і представницьких органів влади у визначенні політики національної безпеки країни обмежена конституцією. Крім того, домінування виконавчої влади над законодавчою у Франції фактично зводить нанівець фактор міжпартійної боротьби при визначенні характеру концепції національної безпеки. Однак більшість партій Франції розробляють свої програми зовнішньої і оборонної політики, а також публікують документи з різних аспектів безпеки. При цьому наголошується фактична відсутність серйозних розбіжностей щодо політики національної безпеки між фракціями Національних зборів Франції, незалежно від гостроти поточного моменту і ступеня реальності зовнішніх загроз.

Французькі національні традиції щодо національної безпеки збігаються з американськими в частині, що стосується їх ідеологічного забарвлення. Останнє пояснюється традиційною історико-літературною культурою французької дипломатії: на зовнішньополітичній службі у свій час перебували Руссо, Вольтер, Шатобріан, Стендаль та ін., а також глибокими революційними традиціями країни. Оскільки національні традиції перебувають у прямій залежності від політичної практики, концепція національної безпеки Франції, фактично, визначається ідеологічними настановами національної доктрини.

Серед національних особливостей формування політики національної безпеки можна відзначити такі. У Франції існує стійке, загальне розуміння

того, що країна є могутньою світовою державою. В цьому і полягає голлістська традиція, сформульована Шарлем де Голлем: «Франція лише в тому випадку є справжньою Францією, якщо вона перебуває на перших позиціях». Витоки цієї традиції лежать у «націонал-кольбертизмі» [1], за ім'ям державного діяча епохи абсолютизму Ж.-Б. Кольбера – послідовного прихильника централізованої держави, який проголосив культ верховного авторитету, всевладдя держави та недопущення заподіяння їй будь-якої шкоди. Політику кольбертизму покладено в основу конституції П'ятої Республіки.

Особливою умовою, що вплинула на формування французької політики безпеки, була не обтяженість комплексом провини через своє колоніальне минуле (на відміну від деяких країн, наприклад, Японії). Цей фактор також додає Франції впевненості претендувати на глобальне місце у світі. Передусім це виявляється в прагненні відігравати роль посередника між провідними західними країнами і державами третього світу. Характерною рисою французької політики безпеки є також і те, що Франція на відміну від США, ніколи не прагнула до одностороннього гегемонізму. Гарантування власної безпеки нею традиційно розглядається у спільній діяльності і за допомогою провідних держав в умовах багатополярного світу. Звідси і традиційне прагнення Франції до проведення гнучкої політики балансування, і відмова від будь-яких двосторонніх союзів на користь багатосторонніх. Складовою основою реалізації політики безпеки Франція також розглядає військові інструменти, що знаходять підтвердження у тривалому відокремленні в питаннях національної оборони від НАТО та інших держав Європи, а також у проведенні власної ядерної політики.

У геополітичному плані Франція вважає себе не тільки континентальною і водночас морською державою, але і єдиною європейською країною з особливим геополітичним розташуванням (поза Іспанією), що одночасно виходить до Атлантики і Середземного моря.

Таке географічне положення Французької Республіки вплинуло і на формування її геополітичної моделі.

Колоніальне минуле Франції не тільки приносило плюси, а й додавало мінусів щодо внутрішньої політичної нестабільності. Досить гострий характер у реалізації політики безпеки періодично – 1950-60-ті, 70-ті, 80-і рр. – набувала концептуальна боротьба навколо концепції тьєрмондизму [2] (третій світ) – зовнішньополітичного курсу Франції щодо країн третього світу. Суть концепції полягає в оцінках ліворадикальних теоретиків визвольних рухів французьких колоній, як соціалістичної революції, а їх народів – як нових носіїв історичної місії вивільнення людства від експлуатації і гноблення. Водночас, розповсюджується і таке переконання, що в постколоніальних країнах існують найсприятливіші умови для соціалізму. Спираючись на такі погляди, соціалісти проголосили солідарність з національно-визвольними рухами – «новий інтернаціоналізм», як нову антиімперіалістичну концепцію солідарності гноблених класів у боротьбі проти експлуатації і нерівності. Однак після приходу до влади соціалістів (президентство Ж. д'Естена) політика Франції щодо країн третього світу стала швидко посуватися у бік прагматизму, віддзеркалюючи традиційний неоколоніалістський курс П'ятої Республіки [3]. Однак для сучасної Франції тьєрмондизм означає необхідність постійної глобальної відповідальності за свої підмандатні і постколоніальні території та сприяння їхньому розвитку.

Європейський периметр, окреслений одним з важливих в політиці республіки, обґрунтовує необхідність участі Франції у формуванні регіонального порядку як в Середземномор'ї, Північній Африці, так і на Близькому Сході та прилеглих до нього акваторіях. Євроцентризм визначає особливу важливість стану безпеки в Європі та участі в європейських справах, де Франція традиційно розглядає себе регіональним лідером, стримуючи при цьому європейські апетити США, Великої Британії (англосаксонська група), Німеччини й у деяких випадках Росії.

Усі згадані вище концепції і теоретичні розробки покладені у законодавчу палітру французької держави.

Список використаних джерел

1. Економічна політика Ж. Кольбера – кольбертизм – одна з відгалужень меркантилізму.

2. Термін «тьєрмондизм» або «третій світ» був вперше застосований політологами Ж. Баландье і А. Сові. У подальшому так визначали зовнішньополітичний курс Франції щодо країн, які розвиваються.

3. Тюлин И. Г. Процесс формирования и эволюции современных французских теорий международных отношений и концепции внешней политики: автореф. дис.... доктора полит. наук. 23.00.02 Институт обществ. наук при ЦК КПСС. – М., 1987. – Режим доступа: <http://www.referun.com/n/protsess-formirovaniya-i-evolyutsii-sovremennyh-frantsuzskih-teoriy-mezhdunarodnyh-otnosheniy-i-kontseptsii-vneshney-poli.;> Тюлин И. Г. Внешнеполитическая мысль современной Франции. – М.: Междунар. отношения, 1988. – 182 с.